

Підгородецька І.Ю., Тихоненко О.В. Порухення синтаксичних норм у професійному спілкуванні. *Мат-ли підсумкової наук. конф. професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів, 19-20 березня 2019 р.* Харків: ХНАУ, 2019. С.150-152.

УДК 811.161.2'373.4'276.5

ПОРУШЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ НОРМ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Підгородецька І.Ю., канд. філол. наук, доцент

Тихоненко О.В., канд. філол. наук, доцент

кафедра мовних дисциплін

Сучасні тенденції розвитку суспільства засвідчують, що найбільший запит у буд-якій сфері мають фахівці, які не тільки відзначаються високим професіоналізмом, але й володіють мовно-мовленнєвою вправністю, умінням правильно послуговуватися мовними нормами сучасної української літературної мови. Виступ лектора чи офіційні заходи державних службовців мають бути не лише засобом передачі інформації, але й чинником впливу на аудиторію і взірцем правильного мовлення, а виголошений текст повинен бути логічним, об'єктивним, безособовим, уніфікованим.

У лінгвістиці спостерігається пошвавлення інтересу до проблеми мовних норм у сучасній українській літературній мові, що пов'язано з недостатнім рівнем володіння ними у професійному спілкуванні. Проблема мовної норми – актуальна і найскладніша, дослідженню якої присвячена велика кількість праць, проте багато аспектів залишається поза увагою науковців.

Загальної грамотності професійного мовлення можна досягти саме за рахунок синтаксису, що підпорядкований загальним засадам мови адміністративно-управлінської сфери. Синтаксичні норми вимагають точності формулювання думки, послідовності її висловлювання, короткості використовуваних мовних конструкцій, їхньої відповідності. Здебільшого це прямий порядок слів, правильна побудова однорідних членів речення, точність у поєднанні словосполучень зв'язком керування, узгодження присудка з підметом, нормативне вживання дієприслівникових зворотів, непрямой мови.

Актуальність дослідження зумовлена потребою аналізу синтаксичних норм у професійному спілкуванні. Так, досить поширеними є порушення синтаксичних норм у реченнях із дієприслівниками та дієприслівниковими зворотами. Основна вимога у використанні цих синтаксем така: суб'єктом, якого стосується дієслово-присудок і дієприслівник, мусить бути та сама особа, тобто дія, позначена дієприслівником, має стосуватися того ж діяча, що й присудок. Якщо цього не дотримано, спотворюється зміст висловлювання й виникає двозначність. Дієприслівниковий зворот позначає другорядну дію, яка є супутньою щодо головної дії, вираженої власне реченням. Наприклад: *Виконавши дослід, студенти зібрали прилади.*

Виконуючи дослід, студенти користувалися приладами. У подібних реченнях дієприслівниковий зворот пов'язаний граматично і за змістом із реченням, яке сполучається з цим зворотом. Щоб такий зв'язок мав нормативне мовне вираження, треба дотримувати певних правил: дієприслівник і дієслово повинні називати дії, які виконує одна й та ж особа або предмет: *Зробивши підрахунки, ми дійшли певних висновків.* У цьому реченні виконавець дії, вираженої дієприслівниковим зворотом, і виконавець дії, вираженої дієсловом, той самий – це займенник *ми* (*ми виконали підрахунки і ми дійшли висновків*). Якщо це правило порушується, виникають ненормативні утворення: *Читаючи цей звіт, задоволення переповнює мене* (йдеться про різні суб'єкти: *читаю я, а переповнює мене задоволення*). Подібні речення потребують редагування шляхом заміни дієприслівникового звороту підрядним реченням з умовно-часовим значенням: *Коли я читаю цей звіт, мене переповнює задоволення.* Можливий інший спосіб – трансформація речення з метою заміни підмета: *Читаючи цей звіт, я відчуваю задоволення.* Ці правила побудови речень із дієприслівниковими зворотами варто застосувати в тих випадках, коли в реченні функціонує дієслівний присудок. Якщо присудок іменний, дієприслівниковий зворот треба вживати обережно, оскільки такі конструкції не завжди відповідають нормі. Так, сумнівними щодо нормативності є подібні висловлювання: *Закінчивши інститут, він був сповнений бажання працювати; Відтворивши в пам'яті ті події, я був щасливий.* Варто у подібних випадках використати інші синтаксичні моделі: *Після закінчення інституту він був сповнений бажання працювати; Відтворивши в пам'яті ті події, я відчув себе щасливим.*

Досить складними є випадки, коли в реченні з дієприслівниковим зворотом відсутній підмет. Якщо речення означено-особове або неозначено-особове, поєднання його з дієприслівниковим зворотом відповідає нормі за умови дотримання сформульованого вище правила: *Спостерігаючи за аудиторією, відчуваєш свою причетність до загальної справи. Піднявши температуру до максимальної позначки, нагрівання припиняють.* Досить частими є порушення, коли дієприслівниковий зворот приєднують до безособового речення: *Розробляючи цей проект, мені було надано можливість попрацювати в лабораторії.* Подібну інформацію варто передавати, використовуючи двоскладне речення: *Розробляючи цей проект, я одержав можливість працювати в лабораторії.* Можна також замість дієприслівникового звороту використати підрядне речення або прийменниково-відмінкову конструкцію: *Коли я розробляв цей проект, мені було надано можливість працювати в лабораторії; Під час розроблення цього проекту мені було надано можливість працювати в лабораторії.*

Вивчення синтаксису потребує органічного поєднання граматики і стилістики. Будуючи речення з дієприслівниковим зворотом, треба пам'ятати, що такі синтаксичні утворення відповідають літературній нормі за умови дотримання певних правил.

Проаналізувавши одне з порушень синтаксичної норми у професійному спілкуванні, рекомендуємо під час складання тексту пам'ятати про те, які

саме відхилення від норми можливі в межах тих чи інших синтаксичних конструкцій, а також використовувати пропоновані шляхи їх подолання. Свідоме дотримання синтаксичних норм допоможе попередити порушення у побудові словосполучень та речень, сприятиме вдосконаленню мовленнєвої культури фахівця.